

УДК 657.1

Кащенко О.І.

Київський національний технічний університет ім. Тараса Шевченка

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «СТРІТРЕЙСІНГ»

© *Кащенко О.І.*

Стаття присвячена актуальним питанням організації обліку та внутрішньогосподарського контролю дебіторської заборгованості на підприємствах сфери технічного обслуговування автомобілів. Визначено проблеми та запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, оборотні активи, грошові розрахунки.

Article is devoted to the organization of accounting and control internal business receivables enterprise sphere of maintenance vehicles. Defining the problem and proposed solutions.

Key words: accounts receivable, current assets, cash settlements.

Стаття посвящена актуальним вопросам организации учета и внутреннехозяйственного контроля дебиторской задолженности на предприятиях сферы технического обслуживания автомобилей. Определены проблемы и предложены их решения.

Ключевые слова: дебиторская задолженность, оборотные активы, денежные расчеты.

В процесі господарської діяльності практично у кожного підприємства виникає дебіторська заборгованість. Існуюча нестабільність економічної ситуації на ринку України призводить до значного збільшення ризиків при продажі товарів, робіт, послуг з відстрочкою оплати. Незалежно від причин виникнення дебіторської заборгованості, уникнути її появи неможливо, тому необхідно мати навички управління боргами. Кожна гривня заборгованості за конкретним рахунку, контрагенту, виду діяльності є складовою фінансового стану підприємства в цілому. Дебіторська заборгованість істотно погіршує фінансовий стан підприємства, вона є іммобілізацією грошових засобів, відверненням їх з господарського

обороту, що приводить до зниження темпів виробництва і показників діяльності підприємства, оскільки прострочена дебіторська заборгованість, за якою закінчився термін позовної давності, підлягає віднесенню на збитки підприємства.

Розвиток сучасного бізнесу неможливий без використання транспортних засобів. Чим більші досягнення підприємств у своєму економічному розвитку, тим більше вони дбають про сервіс автомобілів. Зі збільшення попиту на автомобілі на сьогоднішній день збільшується попит на послуги їх технічного обслуговування, що займає значне місце серед секторів економіки. Специфічні умови галузі технічного обслуговування та ремонту автомобілів, за яких розрахунок за надані послуги з технічного обслуговування або ремонту автомобілів здійснюються після виконання робіт, або перед ним (у випадках значних технічних пошкоджень вузлів та агрегатів автомобіля, якщо необхідно додатково замовляти деталі у виробника) призводять, як правило, до появи розрахункових проблем, тобто до появи дебіторської заборгованості, а також до збільшення її частки в оборотних активах підприємства. У зв'язку з цим проблеми ефективного внутрішньогосподарського контролю дебіторської заборгованості, пошук нових методів виявлення заборгованості, удосконалення облікової політики підприємства щодо дебіторської заборгованості стали актуальними.

Дослідженню зазначеної проблеми значну увагу приділили такі вітчизняні учені і практики, як Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, Коблянська Г. В. Савицька, В. В. Сопко, також присвячені праці таких зарубіжних економістів, як Бланк І., Брейли Р., Майерс С., Ван Хорн Дж. К., Мюллер Г.Г., Я. В. Соколов, А.Хоскінг А.,Ентони Р., Перар Ж.

Але проблеми обліку, внутрішньогосподарського контролю дебіторської заборгованості, зумовлені складністю і різноманітністю суб'єктів та об'єктів розрахунково-платіжних відносин, суперечливий характер нормативних документів потребують подальших розробок окремих теоретичних і практичних аспектів методології бухгалтерського обліку та контролю дебіторської заборгованості.

Мета статті полягає в розробленні практичних рекомендацій з удосконалення організації та методики обліку та внутрішньогосподарського контролю дебіторської заборгованості підприємств сфери технічного обслуговування та ремонту

автомобілів.

Дослідження підтверджують, що сучасна економічна ситуація в Україні характеризується фінансовою нестабільністю, причиною і наслідком якої виступає проблема неплатежів, характерна для суб'єктів господарювання, держави зокрема і світового співтовариства загалом. Ця ситуація створила проблему абсолютної неплатоспроможності боржників і зумовила необхідність активного ведення політики антикризового регулювання фінансово-господарського стану підприємств зовнішніми і внутрішніми суб'єктами управління.

Керуючись переходом бухгалтерського обліку на засади міжнародних стандартів фінансової звітності, підприємства націлені на забезпечення потреб управління достовірною інформацією, на основі якої приймаються управлінські рішення. Особливий акцент зроблено на удосконалення процедур організації та методики обліку фінансових активів, зокрема, дебіторської заборгованості.

Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про дебіторську заборгованість та її розкриття у фінансових звітах на підприємстві з надання сервісних послуг автомобілів ґрунтуються на засадах Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість". Згідно з П(С)БО 10 [2] дебітори - це юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів. Відповідно, дебіторська заборгованість підприємства з надання послуг автосервісу - це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату за послуги з ремонту та технічного обслуговування автомобілів.

Дебіторська заборгованість на підприємстві з технічного обслуговування автомобілів виникає внаслідок договірних відносин між покупцями, замовниками з ремонту автомобіля та виконавцем даних робіт в момент переходу права власності на відремонтовані механічні вузли та агрегати транспортного засобу, надані послуги з їх ремонту, а також на попередню оплату постачальникам чи підрядникам ще невстановленого обладнання чи невиконаних робіт.

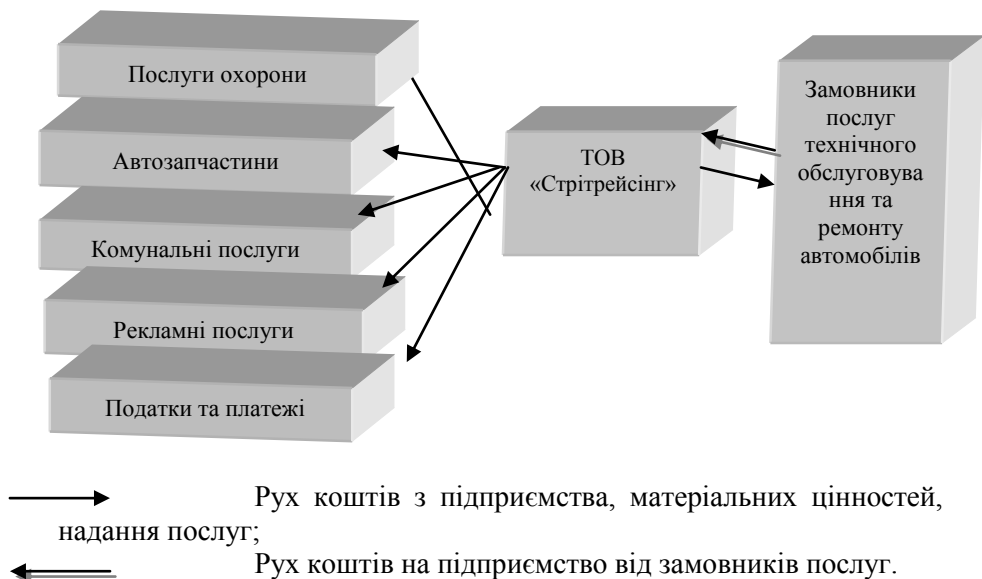

Рис. 1. Взаєморозрахунки ТОВ «Стрітрейсінг» з контрагентами

За умов економічної кризи досить часто практикується отримання послуг в кредит. Важливим аспектом при цьому є чітке визначення термінів погашення заборгованості, що обов'язково має бути обумовлено в договорі на технічне обслуговування. Безперечно, що сучасні методи управління дебіторською заборгованістю підприємств цієї галузі базуються на достовірному інформаційному масиві, сформованому на основі даних бухгалтерського обліку. Важливого значення у цьому питанні набуває конкретизація низки завдань з удосконалення організаційних та методичних засад обліку дебіторської заборгованості як одного із способів управління ресурсами підприємства з надання послуг технічного обслуговування та ремонту автомобілів.

Для удосконалення обліку та контролю дебіторської заборгованості та прийняття рішення про її ліквідування керівництво підприємства повинно володіти достовірною інформацією про всі взаєморозрахунки підприємства за зазначений

період. Це дасть змогу чітко окреслити грошові потоки підприємства, а також мінімізувати ризик виникнення заборгованості. Схематично рух грошових коштів, матеріальних цінностей та послуг з ремонту автомобілів відображено на рис.1.

За своєю природою дебіторська заборгованість пов'язана з правом володіння підприємства. Тому при виникненні дебіторської заборгованості виникають юридичні питання щодо її погашення. За терміном погашення розрізняють довгострокову та поточну дебіторську заборгованість. Поточна дебіторська заборгованість - це сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу. Довгострокова дебіторська заборгованість - це сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу.

Документальною основою для здійснення розрахунків з покупцями та замовниками виступає договір, в якому сформульовані відповідальність кожної з сторін. Укладаючи договір з покупцем або замовником, виконавець робіт має чітко прописувати терміни виконання робіт та оплати послуг, щоб мінімізувати ризик виникнення дебіторської заборгованості. Проте у зв'язку з нестабільним фінансовим становищем суб'єктів господарювання можуть виникати проблеми з оплатою робіт. Тому підприємства з технічного обслуговування та ремонту автомобілів класифікують дебіторську заборгованість на:

- безнадійну;
- сумнівну;
- дійсну.

Окрім договору, операції з поставки товарів чи надання послуг мають бути документально оформлені з точки зору бухгалтерського обліку: рахунки-фактури, товарні накладні, акти виконаних робіт, видаткові накладні, виписки з банку, касові ордери, чеки, та інші.

Дебіторська заборгованість за послуги може виникати, якщо підприємство реалізує їх в кредит, тобто з відстроченням платежу за попередньою домовленістю, що обов'язково має бути прописано в договорі. Аналітичний облік дебіторської заборгованості ведеться в розрізі кожного контрагента

окремо.

Щоб мінімізувати появу дебіторської заборгованості підприємство має контролювати надходження грошових коштів від замовників послуг. В залежності від розміру обороту підприємства по-різному може здійснюватися внутрішньогосподарський контроль за дебіторською заборгованістю. Так, як приклад удосконалення методики контролю за дебіторською заборгованістю можна розглянути ТОВ «Стрітрейсінг». У договорах з замовником указується термін здійснення оплати виконаних робіт не більше ніж 10 календарних днів з моменту підписання акту виконаних робіт. Якщо підприємство - замовник не сплачує у цей термін, то здійснюється запит про сплату заборгованості. Такий контроль дозволяє нагадувати підприємствам-дебіторам про борги, а також прискорити їх погашення.

Схематично процес контролю за дебіторською заборгованістю ТОВ «Стрітрейсінг» можна відобразити на рис.2:

При наданні послуг у кредит ТОВ «Стрітрейсінг» має ризик непогашення всієї дебіторської заборгованості. Тому на підприємстві завжди є дебіторська заборгованість, щодо повернення якої є сумніви.

Сумнівний борг - це поточна дебіторська заборгованість за послуги, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником. Сумнівні борги завищують реальний результат від реалізації, тому, згідно з принципом обачності, підприємство повинне визначити можливі витрати від неповернення частини боргів покупцями у момент визначення доходу від реалізації, а не в тому періоді, коли покупці не змогли оплатити послуги.

Величину цих витрат можливо визначити на основі аналізу даних підприємства за попередні роки про фактичні втрати від неповернення дебіторської заборгованості. З іншого боку, сума дебіторської заборгованості не є реальною, доки вона не скоригована на величину сумнівних боргів.

Треба зазначити, що списання безнадійної дебіторської заборгованості не торкається Звіту про фінансові результати, тому що витрати, понесені у зв'язку з неповерненням боргу, ТОВ «Стрітрейсінг» визнало в тому ж звітному періоді, що й дохід від реалізації, пов'язаний з виникненням цієї дебіторської

заборгованості, що відповідає принципу нарахування та відповідності доходів і витрат. За цим принципом для визначення фінансового результату звітного періоду слід зіставити доходи звітного періоду з витратами, які були здійснені для отримання цих доходів. При цьому доходи і витрати відображаються в обліку і звітності у момент їх виникнення, незалежно від часу надходження і сплати коштів.

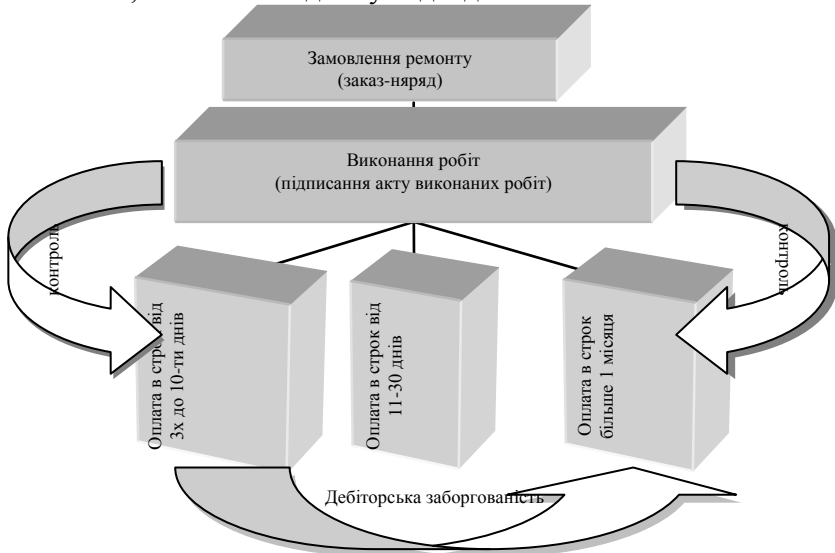

Рис. 2. Процедури контролю за погашенням дебіторської заборгованості

Оскільки дебіторська заборгованість впливає на ліквідність підприємства, то основна мета підприємства - мінімізувати її частку в активах підприємства, щоб забезпечити платоспроможність. Адже для здійснення розрахунків необхідні грошові кошти, котрі забезпечують функціонування господарської діяльності підприємств не лише в сфері технічного обслуговування автомобілів, але й в інших галузях. Незважаючи на неможливість уникнути появи дебіторської заборгованості, необхідно уміти організувати облік розрахунків з контрагентами таким чином, щоб зменшити її частку в оборотних активах. Разом з тим, організація внутрішньогосподарського контролю має бути спрямована на одержання інформації, необхідної для управління дебіторською

заборгованістю. На дослідженому підприємстві переважає поточна дебіторська заборгованість, що виникає в ході нормального операційного циклу, бо для її зменшення розроблено та впроваджено процедури контролю за погашенням.

Список використаних джерел:

1. Кузнецова С. А. Проблемы оценки состояния дебиторской задолженности в процессе регулирования финансово-хозяйственной деятельности предприятия // Менеджмент малого и среднего бизнеса: проблемы, обучение, перспективы. Тез. докладов Междунар. научн.-методич. конф., 10 – 15 сентября 2001 г. Севастополь: Изд-во СевГТУ, 2001. – С. 49 – 50.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість. Затверджено Наказом Міністерства фінансів України № 237 від 08.10.99 р.
3. Савицькая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятий : второе издание переработанное и дополненное – Мн.; ИП «Экоперспектива», 2003 – С. 182 – 203.
4. Удосконалення обліку дебіторської і кредиторської заборгованості промислових підприємств: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.04 / К.С. Сурніна; Східноукр. нац. ун-т ім. В.Далія. — Луганськ, 2002. — 19 с.
5. О.І. Коблянська. Методологічні аспекти обліку та аудиту дебіторської заборгованості // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 77-78/2005. - С. 28-34.